

متافیزیک اعتبار و امور اعتباری

عبدالله فتوحی

www.ketab.ir

شماره ردیف ۱۶۹۷

فلسفه - ۲۷۶

۱۴۰۳-۱۹

متافیزیک اعتبار و امور اعتباری | نویسنده: عبدالله فتحی |

ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام | ویراستار: سجاد محمدی |

طرح جلد: محمدامین محمدلو | چاپ یکم بهار ۱۴۰۳ | شمارگان: ۳۰۰ | چاپکو | قیمت: ۳۰۰۰۰۰ تومان

<p>WWW.HATIF.IR @HATIF.IR</p>	<p>قم، خیابان شهدا، کوی ۲۴، پلاک ۳۸، کدپستی: ۳۷۱۸۵۱۶۱۱۶ تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۲۳۲۶/۱</p>	
-----------------------------------	---	--

- سرشناسه : فتحی، عبدالله، ۱۳۶۰-
 عنوان و نام پدیدآور : متافیزیک اعتبار و امور اعتباری / عبدالله فتحی؛ گردآوری حسن مددخانی؛ ویراستار سجاد محمدی.
 مشخصات نشر : قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، انتشارات، ۱۴۰۲.
 مشخصات ظاهری : ۴۰۰ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۴۴۹-۱
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا.
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۸۳ - ۴۰۰.
 یادداشت : نمایه.
 موضوع : طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰ — دیدگاه درباره ادراکات اعتباری.
 موضوع : Tabatabai, Sayyed Muhammad Husayn -- Views on conventional conception
 موضوع : ادراکات اعتباری.
Constructed Concepts*
 علت و معلول.
Causation
 شناسه افزوده : مددخانی، حسن، ۱۳۶۰- ، گردآورنده.
 شناسه افزوده : مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، انتشارات
 رده‌بندی کنگره : BBR۵۵
 رده‌بندی دیویی : ۱/۱۸۹
 شماره کتاب‌شناسی ملی : ۹۴۲۹۷۹۵

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمهٔ معاونت پژوهش ۱۷

بخش اول

کلیات و ادبیات بحث از اعتبار و امور اعتباری

درآمد ۲۳

آشنایی اجمالی با اعتبار و امور اعتباری ۲۶

اشتراک معنوی یا لفظی اصطلاحات مزبور ۳۱

تعیین اصطلاح محل بحث ۳۲

زمینه‌های مطالعه دربارهٔ امور اعتباری ۳۵

غیرواقعی دانستن همه یا بخشی از ادراکات انسان ۳۵

تحلیل آرای محموده ۳۷

احساس و ادراک در روان‌شناسی ۳۸

روان‌شناسی اجتماعی و تحلیل نحوهٔ شکل‌گیری و تحول اندیشه در افراد اجتماع ... ۴۰

واقعیت‌های اجتماعی در جامعه‌شناسی ۴۱

تفکیک امر حقیقی و اعتباری در فقه و اصول فقه ۴۴

اعتباریات در فلسفه ۴۵

نظریهٔ ادراکات اعتباری علامه طباطبایی ۴۷

نظریهٔ نهادهای اجتماعی جان سرل ۵۰

اهمیت گفت‌وگو دربارهٔ امور اعتباری ۵۳

جنبه‌های مختلف و دانش‌های مرتبط با امور اعتباری ۵۹

روش مؤلف در تحلیل امور اعتباری ۵۹

بخش دوم
چیستی و هستی اعتبار

فصل اول
تبیین عمومی چند نمونه از امور اعتباری

۷۳	درآمد
۷۴	تبیین عمومی چند نمونه از امور اعتباری
۷۵	زبان؛ عنصر ارتباطی
۷۹	پول
۸۸	نام
۹۲	سازمان
۹۸	عضویت در سازمان
۱۰۲	کارکردهای وضعی اشیای مادی
۱۰۷	استخراج ویژگی‌های مشترک از نمونه‌های تبیین شده
۱۰۷	مهم‌ترین ویژگی‌های اختصاصی امور اعتباری یادشده
۱۰۸	ویژگی‌های زبان
۱۰۸	ویژگی‌های پول
۱۰۹	ویژگی‌های نام
۱۱۰	ویژگی‌های سازمان
۱۱۲	ویژگی‌های عضویت در سازمان
۱۱۳	ویژگی‌های کارکرد وضعی در اشیای طبیعی
۱۱۴	مهم‌ترین ویژگی‌های مشترک امور اعتباری یادشده

فصل دوم

تبیین هستی‌شناختی عمل اعتبار(۱): بازشناسی علت در رابطه علی بین فاعل

معتبر و اعتبار

- تبیین رابطه علی فاعل معتبر با عمل اعتبار ۱۱۹
- بازشناسی علت در رابطه علی بین فاعل معتبر و اعتبار ۱۲۰
۱. فاعل اعتبار امری مادی نیست ۱۲۲
۲. فاعل اعتبار دارای اختیار و آگاهی است ۱۲۵
۳. فاعل اعتبار، برای غایتی اعتبار می‌کند ۱۲۷
۴. فاعل معتبر، علت اعدادی اعتبار نیست ۱۲۹
۵. گونه‌شناسی فاعلیت فاعل نسبت به اعتبار ۱۳۵
- فاعلیت بالرضا و بالتجلی انسان نسبت به اعتبار ۱۳۸
- فاعلیت بالعنایه و بالقصد انسان نسبت به اعتبار ۱۴۰

فصل سوم

تبیین هستی‌شناختی عمل اعتبار (۲): بازشناسی معلول در رابطه علی بین انسان و

اعتبار

۱. اعتبار عین ربط به فاعل معتبر است ۱۴۴
۲. اعتبار مسبوق به اراده است ۱۴۸
۳. اعتبار مسبوق به قصد است ۱۵۱
۴. اعتبار مسبوق به آگاهی است ۱۵۹
۵. اعتبار فعلی مادی نیست ۱۶۳
۶. اعتبار معطوف به غایت است ۱۶۶
- آیا اعتبار معطوف به اغراض و امیال معتبر است؟ ۱۶۹
۷. اعتبار معطوف به ساختارهاست ۱۷۴
۸. اعتبار دارای متعلق است ۱۷۷
- متعلق داشتن اعتبار از نگاه سرل ۱۸۰
- متعلق داشتن اعتبار از نگاه علامه ۱۸۱
- تحلیل برگزیده از متعلق داشتن ۱۸۲
۹. اعتبار دارای محتواست ۱۸۳
۱۰. اعتبارها در زمینه به وجود می‌آیند ۱۸۵
- دسته‌بندی زمینه‌ها ۱۸۵

فصل چهارم

تبیین هستی‌شناختی عمل اعتبار: چرایی و ضرورت تحقق اعتبار

- ۱۹۰ تبیین علامه طباطبایی از چرایی و ضرورت صدور اعتبار
- ۱۹۰ بیان اول: ضرورت تحقق اعتباریات از طریق روش تجربی
- ۱۹۰ بررسی بیان اول
- ۱۹۱ بیان دوم: ضرورت تحقق اعتباریات از طریق تحلیل روان‌شناختی (طبیعت‌شناختی)
- ۱۹۲ بررسی بیان دوم
- ۱۹۳ بیان سوم: برهانی ضرورت تحقق اعتباریات
- ۱۹۳ بررسی بیان سوم
- ۱۹۴ تبیین جان سرل از ضرورت تحقق نهادها
- ۱۹۴ بررسی تبیین سرل از ضرورت تحقق نهادها
- ۱۹۵ تبیین برگزیده از چرایی و ضرورت اعتبار
- ۱۹۶ تبیین چرایی اعتبار از طریق فرایند عمل بیرونی
- ۱۹۹ تبیین چرایی اعتبار از طریق گل‌های اجتماعی
- ۲۰۰ تبیین چرایی از طریق نحوه تصرف انسان در طبیعت
- ۲۰۰ تبیین چرایی اعتبار از طریق جهان-ذهن

فصل پنجم

تعریف اعتبار و اقسام آن

- ۲۰۶ ۱. ویژگی‌های مشترک نمونه‌های امور اعتباری
- ۲۰۶ ۲. ویژگی‌های هستی‌شناختی فاعل اعتبار
- ۲۰۷ ۳. ویژگی‌های هستی‌شناختی عمل اعتبار
- ۲۰۷ ۴. تبیین‌های علی از چرایی تحقق اعتبار و امور اعتباری
- ۲۰۸ رفع ناسازگاری‌های موجود در این دسته‌بندی‌ها
- ۲۰۹ مهم‌ترین عناوین مرتبط با ماهیت اعتبار
- ۲۱۰ تعریف برگزیده از عمل اعتبار
- ۲۱۱ تبیین قیود تعریف اعتبار

۲۱۱	تبیین قید «ایجاد هویت‌های ذهنی»
۲۱۴	تبیین قید «در ظرفی خاص»
۲۱۴	تبیین قید «به منظور دستیابی به غایتی»
۲۱۴	تبیین قید «منجر به پیدایش کل ذهنی»
۲۱۶	اقسام اعتبار
۲۱۶	۱. اعتبار بسیط و اعتبار مرکب
۲۱۷	۲. اعتبار نهاد و اعتبار واقعیت نهادی
۲۱۹	۳. اعتبار عمومی و اعتبار غیرعمومی
۲۱۹	۴. اعتبار معقول و موجه و اعتبار غیرمعقول و غیرموجه
۲۲۰	۵. اعتبار قبل از اجتماع و اعتبار بعد از اجتماع
۲۲۰	۶. اعتبار فردی و اعتبار اجتماعی

فصل ششم

تحلیلی هستی‌شناختی از ساختار حاکم بر اعتبار جمعی

۲۲۴	تحلیل فرایند شکل‌گیری افعال
۲۲۹	تحلیل ساختار فعل جمعی
۲۳۵	تحلیل ساختار فعل جمعی درونی (ذهنی)
۲۳۷	تحلیل نهایی ساختار اعتبارهای اجتماعی
۲۳۸	تحلیل نهایی این تحقیق از اعتبار اجتماعی
۲۴۴	خلاصه بخش دوم

بخش سوم

چیستی و هستی‌امور اعتباری

۲۴۹	مطلع سخن
-----	----------

فصل اول

تبیین امور اعتباری بر اساس یافته‌های مربوط به عمل اعتبار

۲۵۴	ویژگی‌های مشترک چند نمونه از امور اعتباری
۲۵۶	تبیین رابطه میان اعتبار و امور اعتباری
۲۵۶	تبیین نسبت وجودی میان اعتبار و امور اعتباری

- ۲۵۶..... تبیین نسبت میان فاعل معتبر و امر اعتباری
- ۲۵۷..... تبیین فلسفی وساطت اعتبار برای تحقق امر اعتباری
- ۲۵۹..... عدم تغایر اعتبار و امر اعتباری
- ۲۶۱..... استدلال اول بر عدم تغایر اعتبار و امور اعتباری
- ۲۶۱..... استدلال دوم بر عدم تغایر اعتبار و امور اعتباری
- ۲۶۲..... استدلال سوم بر عدم تغایر اعتبار و امور اعتباری
- ۲۶۳..... بررسی چند اشکال
- ۲۶۷..... تبیین نسبت منطقی میان اعتبار و امور اعتباری
- ۲۶۹..... تبیین‌های علی از امور اعتباری
- ۲۶۹..... بازشناسی ویژگی‌های علت در رابطه علی بین فاعل معتبر و امور اعتباری
- ۲۷۰..... بازشناسی ویژگی‌های معلول در رابطه علی بین فاعل معتبر و امور اعتباری
- ۲۷۳..... ضرورت و چرایی تحقق امور اعتباری
- ۲۷۳..... تبیین چرایی و ضرورت ایجاد امور اعتباری از طریق فرایند عمل
- ۲۷۴..... تبیین چرایی و ضرورت امور اعتباری از طریق کل‌های اجتماعی
- ۲۷۴..... تبیین چرایی و ضرورت تحقق امور اعتباری از طریق نحوه تصرف در طبیعت
- ۲۷۴..... تبیین چرایی و ضرورت تحقق امور اعتباری از طریق جهان - ذهن‌ها

فصل دوم

تحلیل هستی‌شناختی امور اعتباری

- ۲۷۸..... گونه‌شناسی وجودی امور اعتباری
- ۲۷۹..... امر اعتباری، از وجود فاعل معتبر مستقل نیست
- ۲۷۹..... استدلال اول
- ۲۸۲..... استدلال دوم
- ۲۸۴..... امر اعتباری هویتی ذهنی است
- ۲۸۷..... امر اعتباری، وجود ظلی فعل اعتبار است
- ۲۸۹..... امر اعتباری از سنخ مفاهیم نیست
- ۲۹۰..... استدلال نخست بر مسانخ نبودن امور اعتباری با مفاهیم و تصورات
- ۲۹۱..... استدلال دوم بر مسانخ نبودن امور اعتباری با مفاهیم و تصورات
- ۲۹۲..... استدلال سوم بر مسانخ نبودن امور اعتباری با مفاهیم و تصورات
- ۲۹۲..... استدلال چهارم بر مسانخ نبودن امور اعتباری با مفاهیم و تصورات

۲۹۳	تحلیل معناشناختی اوصافِ امور اعتباری به موجود بودن
۳۰۰	فرایند تحقق امور اعتباری
۳۰۱	برآیند و غایت تحقق امور اعتباری

فصل سوم

تعریف امور اعتباری و اقسام آن

۳۰۷	بازخوانی و تبیین ویژگی‌های امور اعتباری منتخب
۳۰۹	تعریف امور اعتباری
۳۱۰	تبیین برخی از قیود تعریف امور اعتباری
۳۱۰	جهان - ذهن
۳۱۱	تعریف جهان - ذهن
۳۱۲	جهان - ذهن فردی و جهان - ذهن اجتماعی
۳۱۴	روابط منطقی امور اعتباری
۳۱۴	تعریف رابطه منطقی میان امور اعتباری
۳۱۵	استدلال بر روابط منطقی میان امور اعتباری
۳۱۷	انواع روابط منطقی بین امور اعتباری
۳۱۹	اقسام امور اعتباری
۳۱۹	امور اعتباری بسیط و امور اعتباری مرکب
۳۱۹	نهادهای و واقعیت‌های نهادی
۳۲۰	امور اعتباری عمومی و امور اعتباری غیرعمومی
۳۲۰	امور اعتباری فردی و امور اعتباری اجتماعی
۳۲۰	امور اعتباری پیشین و امور اعتباری پسین
۳۲۱	امور اعتباری بالذات، امور اعتباری بالتبع و امور اعتباری بالعرض
۳۲۲	امور اعتباری پایدار و امور اعتباری ناپایدار
۳۲۳	امور اعتباری مفید و امور اعتباری غیرمفید
۳۲۴	امور اعتباری مرتبط با شرایط فیزیکی و امور اعتباری غیرمرتبط با آنها
۳۲۵	امور اعتباری مشروط و امور اعتباری مطلق
۳۲۵	امور اعتباری مقید به زمان و امور اعتباری غیرمقید به زمان
۳۲۶	امور اعتباری ذاتی و امور اعتباری غیری

۳۲۶ امور اعتباری جانشین‌پذیر و امور اعتباری جانشین‌ناپذیر

۳۲۷ امور اعتباری زیانی و امور اعتباری غیرزیانی

فصل چهارم

حدوث و بقای امور اعتباری

۳۳۲ پیش‌نیازهای بحث از حدوث و بقای امور اعتباری

۳۳۳ مشخصات فلسفی امور اعتباری

۳۳۵ عینیت اعتبار و امور اعتباری

۳۳۶ نسبت میان فاعل معتبر و امور اعتباری در حالت غفلت و شبه آن

۳۴۰ انواع مختلف بقا

۳۴۱ تفاوت بقا در امور اعتباری فردی و امور اعتباری اجتماعی

۳۴۲ نقش ساختارها و کلان‌ساختارهای اجتماعی در حدوث و بقای امور اعتباری

۳۴۳ تعریف کلان‌ساختار اعتباری

۳۴۴ مهم‌ترین کلان‌ساختارهای اجتماعی

۳۴۶ تبیین تکنولوژی پشتیبانی از امور اعتباری اجتماعی

۳۴۹ تبیین فلسفی حدوث امور اعتباری

۳۵۰ حدوث امور اعتباری فردی

۳۵۲ حدوث امور اعتباری اجتماعی

۳۵۷ تبیین فلسفی بقای امور اعتباری

۳۵۸ تبیین نحوه بقای امور اعتباری بالذات

۳۶۱ تبیین نحوه بقای امور اعتباری بالتبع

۳۶۳ تبیین نحوه بقای امور اعتباری مماثل

۳۶۴ انواع مفروض بقای امور مماثل

۳۶۵ الگوهای بقای امور اعتباری مماثل

۳۷۰ خلاصه بخش سوم

۳۷۳ طرح مسئله

۳۷۵ مروری بر مطالب کتاب

۳۷۵ بخش اول: کلیات و ادبیات بحث از اعتبار و امور اعتباری

۳۷۶	بخش دوم: چیستی و هستی اعتبار
۳۷۸	بخش سوم: چیستی و هستی امور اعتباری
۳۸۰	مهم‌ترین یافته‌های پژوهش
۳۸۱	پیشنهادها
۳۸۳	منابع
۳۸۳	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین‌رفتنی و نگویند. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان، نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او علیه السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشووارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و

حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامهٔ درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینهٔ علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌روند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایستهٔ خویش را در صحنهٔ علمی بین‌المللی باز یابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایستهٔ نظام اسلامی است به بار ننشسته، و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردّ پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازماندهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی^{علیه السلام} در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینهٔ نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعهٔ اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو هستی‌شناسی نوع خاصی از واقعیت‌های انسانی که با تلاش پژوهشگر ارجمند، حجت‌الاسلام دکتر عبدالله فتحی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائهٔ تحلیلی فلسفی و دقیق از این واقعیت‌های انسانی و اجتماعی بر اساس مبانی حکمت صدرایی است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجج اسلام والمسلمین دکتر مجتبی مصباح و دکتر سیدعلی طاهری خرم‌آبادی که با مطالعه و ارائه نظریات سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متّان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام

